

การประชุมนักกลอนเอเซีย ณ เกาะบาหลี ครั้งที่ 1

ประพนธ์ เรืองณรงค์

พิมพ์ครั้งแรกในโลกลงหนังสือ ฉบับวันที่ 1 ก.ค. 2528

สถาบันยูวคิลปิน หรือ Yayasan Sanggar Seniman Muda (SEMU) แห่งเกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ได้จัดให้มีการประชุมนักกลอน กลุ่มประเทศเอเซีย ณ เมืองเดนพลาซ่า และเมืองต่างๆ ระหว่างวันที่ 16-20 เมษายน ค.ศ. 1975 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพบปะเสนอผลงานระหว่างนักกลอนส่วนภูมิภาคจากประเทศสมาชิกเอเซียที่ใช้ภาษามลายู หรือภาษาอินโดนีเซีย เป็นสื่อกลาง อันได้แก่ นักกลอนจากภาคใต้ของฟิลิปปินส์ ไทย และนักกลอนจากสิงคโปร์ มาเลเซีย และประเทศเจ้าภาพ ด้วยเหตุนี้เองสถาบันดังกล่าวจึงได้เชิญ คุณหะสัน หมัดหมาน คุณอนันต์ โอภุช และผม ซึ่งต่างเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ไปร่วมประชุม อีกประการหนึ่งในฐานะที่เราทั้งสามเคยเขียนผลงานร้อยกรอง 3

ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ พิมพ์เป็นเล่มชื่อ "ภาพพจน์ปัตตานี" เคยนำเสนอในที่สัมมนา นักเขียน ณ รัฐมะละกา มาเลเซียเมื่อเร็วๆ นี้ ปรากฏว่าในที่ประชุมมีความเห็นด้วยกับข้อเสนอของพวกเราที่จะให้มีการรวมพิมพ์ผลงานนักกลอนกลุ่มประเทศเอเซียแปลเป็น 3 ภาษาดังกล่าวเพื่อให้ผลงานแพร่หลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันภาษาและหนังสือ หรือ Dewan Bhasa dan Pustaka ของมาเลเซียจะดำเนินการและประสานงานกับประเทศสมาชิกต่อไป

บันทึกการเดินทาง

เมื่อถึงวันเดินทางปรากฏว่าเราไปเพียง 2 คน คือผมกับคุณหะสัน ส่วนคุณอนันต์ติดธุระสำคัญเลยของจด เราโดยสารเครื่องบิน Singapore Airlines ถึงเมืองเดนพลาซ่า เกาะบาหลีพอดี

กับดวงตะวันลับหายไปกับภูเขาสูงตระหง่านข้างสนามบิน เรากำลังประชุมคือศูนย์วัฒนธรรม ขณะที่เขากำลังเริ่มต้นรายการ

คุณวิราวัน สุเดวา (Wirawan Sudewa) ผู้จัดการประชุมครั้งนี้ออกมาต้อนรับด้วยความดีใจ และนำเราเข้าไปในที่ประชุม เราเห็นเวทีอยู่ข้างหน้าหลังเวทีมีฉากทิวรูปอย่างคดัดินดู และมีฉัตร 1 ชั้น เขาเรียกว่า "คาดง" ปีกตรงประตูเข้าออกข้างละกัน ข้างล่างเป็นที่นั่งของบรรดาสมาชิกที่รู้จักกันมาก่อนเช่น คุณอะหมัด กามัล อับดุลละห์ หรือ "เกอมาลา" จากสมาคมภาษาและหนังสือ มาเลเซีย คุณมูฮัมมัด ฮาบี สาและห์ และนักกลอนหญิงคือคุณลิลี ไชนอน อิสมาแอล จากมหาวิทยาลัยเกอบังसान มาเลเซีย สมาชิกอื่น ๆ ที่นั่งถัดไปประมาณ 30 คน นอกนั้นเป็นชาวบ้าน ประมาณ 300 กว่าคนมาร่วม

ประพันธ์ เรืองณรงค์ และ หะสัน หมดหมาน อ่านบทกวีที่ศูนย์ศิลปะเดนพลาซ่า

ฟังรายการอ่านบทกลอนและการแสดงนาฏศิลป์

ผมและคุณหะสันนั่งไม่ทันหายเหนื่อย ปรากฏว่าโฆษกหญิงคือคุณอวยง เกอมาลาวาตี นักกลอนจากเมืองมาลัง อินโดนีเซีย ได้เชิญเราขึ้นบนเวทีเพื่อแนะนำให้เพื่อนสมาชิกได้รู้จัก หลังจากนั้นผมได้เสนอบทกลอนชื่อว่า “จากเมืองไทยถึงบาห์ลี” โดยขับเป็นกลอนหนึ่งตะลุงและได้รับเสียงปรบมืออย่างชอบใจ จากนั้นคุณหะสันก็นำเนื้อหาจากบทกลอนของผมว่าเป็นขั้นตอนตามลีลากลอนภาษามลายูเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจอีกทอดหนึ่ง

เมื่อเราลงจากเวทีแล้วก็มีนักกลอนจากประเทศอื่น ๆ ขึ้นไปอ่านบทกลอนของคนด้วยการแสดงอารมณ์ตามบุคลิกแต่ละคนแต่ละชาติล้วนน่าสนใจ ผมจะนำเสนอผู้อ่านเพียงบางบท โดยนำมาไว้ตอนหลังบทความนี้ ส่วนใหญ่ตลอดเวลาการประชุม 5 วัน มีแต่รายการเสนอผลงานซึ่งผู้จัดรายการจะ

32 ฐิติมีแล

นำเสนอขึ้นไปอ่านและเขียนบทกลอนยังเมืองต่าง ๆ เกือบทั่วเกาะบาห์ลี

กินแรกนั้นนอกจากการเสนอผลงานร้อยกรองแล้ว ยังสลับด้วยการแสดงของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์บาห์ลี ส่วนใหญ่เป็นการรำที่มีเค้าเรื่องมาจากบทกลอนจากนั้นนักร้องขอลนิยมาจากราบายา เกาะชวา ชื่อเลียว กริสตี คีดี คีตาร์ และร้องเพลงจากบทกลอนของเพื่อนนักกลอนถิ่นเดียวกันได้ไพเราะจับใจ คุณชานุดดิน ดามิโรโกโต หรือ “ชาตาโก” นักกลอนและนักเขียนอินโดนีเซียซึ่งนั่งข้างผมได้อธิบายถึงบทกลอนพีเลียว กริสตีร้องนั้น มีชื่อว่า “บทเพลงจากตะวันออก” พูดถึงชานากำลังทำนา และตอนสุดท้ายฝากบอกเพื่อนบ้านว่าถ้าไปตลาดในเมืองแล้วช่วยบอกข่าวหรือสอบถามด้วยว่าต้นข้าวกำลังงอกงาม

ประมาณเวลา 22.30 น. จบรายการบนเวที หลังจากนั้นผมและคุณหะสันได้รับการแนะนำให้รู้จักกับ

ศาสตราจารย์ ดร.สุตัน ตักคีร์ อลิซซาห์บานา วัยเกือบ 80 ปี เป็นนักเขียนอาวุโสสำคัญคนหนึ่งของอินโดนีเซียและมาเลเซียปัจจุบัน แม่ท่านมีอายุมากก็ตาม แต่ท่าทางยังคงคล่องแคล่ว พูดจาฟังชัดเจน นอกจากนี้ได้รู้จักกับนักกลอนอินโดนีเซียที่มาจากเมืองต่าง ๆ เช่น จากสุราบายา สิงหราชยา กาลิมันตัน กุลุงกุง และเดนพลาซ่า นักกลอนหญิง เช่น เดียห์ ฮาดานิง (Diah Hadaning) อบายาห์ เกอมาลาวาตี (Abajah Kermalawati) วายัน อะริยาตี (Wayan Ariawati) นักกลอนชายเช่น อะมันง รหัมมัน จูไบร์ (Amang Rahman Jubair) งูราห์ ปาซิว (Ngurah Parsua) การ์โน วาฮิด (Karno Wahid) อะยามูดีน ตีฟานี (Ajamuddin Tifani) ดาร์มัน โมนิร์ (Daman Moenie) ดินูลาห์ รายส (Dinullah Rayes) เอส.สินันซารี อิจิป (S.Sinansari Ecip) นายัน วิอาส (Nayan Vehas) และนะโยมัน มันดา (Nyoman Man-

ประชุมสังสรรค์ที่ภัตตาคารปรี อนินดิธา Puri Aninditha Restaurant

da) ส่วนนักกลอนจากมาเลเซียนั้นมี นูร์ เอส.เอ็ม (Noor S.M) จากมะละกา และนักกลอนอีก 3 คนตั้งกล่าวนามข้างต้น ส่วนนักกลอนจากฟิลิปปินส์และสิงคโปร์จึงเดินทางเพราะติดธุระด่วน และเตรียมตัวไม่ทัน นอกจากนี้มีคุณ อิชามเบลลา ไว (Isabella Wai) นักข่าว หนังสือพิมพ์เอเชียจากฮ่องกงเข้าร่วมสังเกตการณ์ตลอดเวลาห้าวัน

สมาชิกทุกคนเข้าพักที่โรงแรม เดนพลางซ่า อาคารที่พักของโรงแรม และอาคารบ้านเรือน ร้านค้าส่วนใหญ่เป็นอาคารชั้นเดียว ประกอบด้วยศิลปะ ลวดลายแบบบาห์ลี คือมีรูปปั้นรากษส 2 ตนตรงหน้าบันได หรือมีฉนวนั้นบนขอบประตูด้านบนหรือหน้าจั่วและสลักเป็นรูปเศียรเทวรูปและเศียรอสูรตรงห้องรับแขกของโรงแรมมีรูปปั้นพญาคุรุเด่นตระหง่าน เพื่อนักกลอนชาวบาห์ลีบอกว่า เกาะบาห์ลียังมีศิลปกรรมและพิธีกรรมอย่างฮินดูสืบทอด

มาแต่โบราณกาล ศาสนาอิสลามไม่สามารถรุกรานได้จับบัดนี้

วันที่สองของการประชุม เรารับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม ศาสตราจารย์ ดร.สุตัน ตักดีร์ อลิสซาทันนาบอกเราว่าหลังจากเช้าวันนี้แล้วท่านจะเดินทางกลับโดยาบุงกาห์ และจะรอฟบกันที่นั่น ช่วงเช้าวันนี้เป็นรายการนำชมสำนักพิมพ์ น.ส.พ. บาห์ลีโพสต์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายวันชั้นหนึ่งของบาห์ลีตีพิมพ์เป็นอักษรโรมันในซ์ ภาษาอินโดนีเซีย พิมพ์ครั้งละ 14,000 ฉบับส่งจำหน่ายถึงมาเลเซีย สิงคโปร์ ฮ่องกง ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ฮอลันดา และเยอรมัน

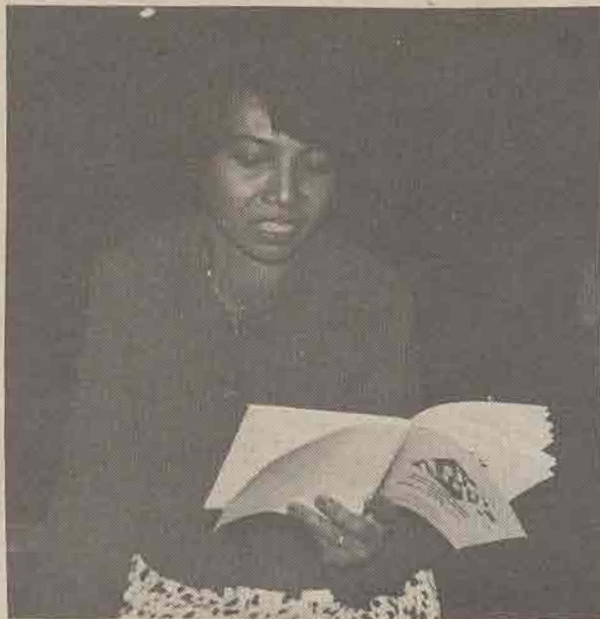
การจัดคอลัมน์ต่าง ๆ ใน น.ส.พ. ฉบับนี้ไม่แตกต่างกับบางกอกโพสต์ แต่เขาเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นสารคดี หรือบทร้อยกรองจัดไว้หลายคอลัมน์ คุณวิราวัน สุเดวา หนึ่งในกองบรรณาธิการได้นำสมาชิกชมแผนกต่าง ๆ เช่น แผนกจัดรูปเล่ม

แผนกพิมพ์ตัวอักษรด้วยคอมพิวเตอร์ และแผนกถ่ายภาพทำแผ่นเพลท ตลอดจนถึงแผนกธุรการ

หลังจากนั้นเราเข้าประชุมที่ศูนย์วัฒนธรรม เมืองเดนพลางซ่า ที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งนี้มีบริเวณกว้างขวางเห็นองค์เจดีย์ทรงศรีวิชัยอย่างเจดีย์พระบรมธาตุ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่สูงเด่นมโหฬารกว่าองค์เจดีย์ที่ไชยาถึง 2-3 เท่า ถัดไปเป็นหอศิลป์แสดงภาพจิตรกรรม และปฏิมากรรม สถานที่ที่พวกเราเข้าประชุมนี้เป็นอาคารห้องสมุด

รายการเริ่มต้นด้วย ครีดิบา กุสมันตรา พูดถึงวัฒนธรรมฮินดูเหนือเกาะบาห์ลี ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอินเดียมาตั้งแต่อดีต วรรณกรรมอันยิ่งใหญ่คือ รามายณะ มหาภารตยุทธ์ และอิเหนา เขาได้เล่าอย่างละเอียดลออ ซึ่งปัจจุบันวรรณกรรมดังกล่าวนี้ยังแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ของเอเชีย

เดียร์ ฮาดานิง จากการ์ตูนภาคใต้

ลิตี ไชนอล อิสมาแอล จากมาเลเซีย

หลังจากการบรรยายแล้ว พิธีกรก็เชิญนักกลอนเสนอผลงานคือออกไปอ่านบทกลอนของตน ผมอ่านบทโคลงเป็นทำนองเสนาะ ชื่อ "พะแซ ชาวบ้านรูสะมิแล" เสร็จแล้วคุณหะสันแปลเป็นกลอนเป็นคณภาษมลายูอีกทอดหนึ่ง และคุณหะสันยังได้เสนอผลงานของคุณอนันต์ โอกฤษ ชื่อ "หนัร่อนที่ปัตตานี" สมาชิกผลัดเปลี่ยนกันออกมาอ่านบทกลอนประมาณ 3 ชั่วโมง จึงยุติและกลับมารับประทานอาหารกลางวันที่โรงแรมเดนพลาซ่า

ภาคบ่าย...ผู้จัดรายการให้พวกเราพักผ่อนได้ตามอัธยาศัย ผมและคุณหะสันพร้อมด้วยเพื่อน ๆ 4-5 คนออกเดินชมตลาดเดนพลาซ่า ตั้งใจจะเลือกซื้อหนังสือแต่วันนี้เป็นวันอาทิตย์ร้านค้าส่วนใหญ่จึงปิด แต่อย่างไรก็ตามมีร้านขายหนังสือร้านเดียวเท่านั้นที่พอแวะชมและเลือกซื้อได้บ้าง ตอนเย็นผู้จัดรายการได้นำพวกเราไปที่ชายทะเล และรับประทานอาหารค่ำที่ภัตตาคารอาบูอาบี พร้อมกับมีรายการอ่านบทกลอน ผมเอง

34 รุสมิแล

เปลี่ยนบรรยากาศด้วยการจัดรูปหนังสือประกอบเสียงดนตรีจากมีวนทปที่เตรียมไป ส่วนใหญ่ผู้ชมว่าเป็นกลอนสดพูดถึงการประชุมและชมเชยเจ้าภาพพร้อมกับนำกลอนที่แต่งไว้ชื่อ "ถึงลูกบาว" มาขับด้วย ส่วนคุณหะสันทำหน้าที่ว่าเป็นกลอนป็นคนอีกเช่นเคย เช้าวันที่สามพวกเรานำกระเป๋าเดินทางขึ้นรถมินิบัส เพื่อเดินทางไปหมู่บ้านบนภูเขาที่กินตามานี และศูนย์ศิลปะที่โดยาบุงกาห์ เราได้แวะชมวิทยาลัยนาฏศิลป์เดนพลาซ่า ซึ่งมีนักเรียนมาหาที่จากท้องถิ่นต่าง ๆ เข้าเรียนหลักสูตร 4 ปี ประมาณ 150 คน และมีอาจารย์ 27 คน พวกเราเดินทางชมอาคารเรียน ซึ่งมีการสอนภาษาทมิฬและภาคปฏิบัติ ตลอดเวลาได้ยินเสียงดนตรีกลองเมอลัน หรือเครื่องเป่าพาทย์อินโดนีเซียดังไพเราะกังวาน

ประมาณก่อนเที่ยงวัน รถมินิบัสแล่นได้เงินเขาขึ้นไปถึงหมู่บ้านกินตามานี มีชาวบ้านขายสินค้าส่งเสียงแจ่มแจ๊เรียกให้พวกเราซื้อของ อากาศบนเขา

รู้สึหนาวเย็นเยือกผมและพรรคพวกรีบหอบสัมภาระขึ้นรถสองแถวขนาดเล็กเพื่อจะเดินทางลงไปเบื้องล่าง

ภาพที่เห็นเบื้องหน้าและเบื้องล่างมีแต่เทือกเขาสูงตระหง่าน สลับซับซ้อนเป็นปราการธรรมชาติ เพื่อนชาวบาห์ลีบอกว่าภูเขาไฟบางภูเขาเคยพ่นพิษมาหลายปีแล้วแต่ตอนนี้มันเงียบสงบ เบื้องล่างที่เราเห็นเป็นแอ่งน้ำสีมรกตเล็ก ๆ นั่นคือทะเลสาบปาตัวร์ และเห็นบ้านจิว ๆ อยู่ริมฝั่ง ช่างเหมือนกับเมืองดึกดำไนเทพนิทานจริง ๆ จากนั้นสารดีก็นำรถได้ลงไปตามเส้นทางเบื้องล่าง สองข้างทางเป็นทิวเขาผ่าสะพังกัวทะเลสาบปาตัวร์ที่เห็นขนาดเล็กน้อยพอไปถึงข้างล่างแล้วดูขนาดใหญ่ไม่ยิ่งหย่อนกว่าทะเลสาบสงขลา คราวนี้เรามองจากที่ต่ำขึ้นไปที่สูงบ้าง ล้วนเห็นเทือกเขารายล้อมเป็นกำแพงสูงจรดเมฆ จมมองไม่เห็นหมู่บ้านกินตามานีที่เราขึ้นเขามาเมื่อครู่

จากนั้นพวกเราลงเรือยนต์จำนวน 2 ลำ ตรงไปที่ศูนย์ศิลปะ โดยาบุงกาห์

ซึ่งตั้งอยู่ ณ เนินเขาอีกฟากหนึ่ง ศูนย์
ศิลปะแห่งนี้เป็นของศาสตราจารย์
ดร.สุตัน ตักคิรี อลิสซาท်บานา ซึ่งสร้าง
ด้วยงบประมาณ 50 พันล้านดอลลาร์
เจ้าของต้องการให้เป็นศูนย์กลางของ
ศิลปะชาวโลก นอกจากนี้มีอาคาร
สำหรับให้ผู้มาเยี่ยมชมที่พักตากอากาศ
ประมาณ 25 ห้อง

เราพบกับผู้ต้อนรับแต่งกายแบบ
พื้นบ้าน ยืนเข้าแถวพร้อมกับยิ้มทักทาย
ด้วยไมตรีจิต หนึ่งในจำนวนผู้ต้อนรับนั้น
เราได้รู้จักกับคุณนูกาดง อาวาตี นาฏ-
ศิลป์สตรีมีชื่อเสียงตั้งแต่สมัยประธนา-
ธิบติชุกาโน ถึงแม้เธอมีอายุมากแต่
ความสวยยังไม่จืดจาง ศาสตราจารย์
ดร.สุตัน ตักคิรี อลิสซาท်บานา นำ
ไปชมห้องสมุดส่วนตัวของท่านซึ่งมีผล
งานวรรณกรรมที่ท่านเขียนเองไม่ต่ำกว่า
200 เล่ม

หลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้ว พวกเราเข้าชมห้องศิลปะ ซึ่งมี
ภาพจิตรกรรมแสดงถึงวัฒนธรรมชาว
บาห์ลี ชาว และมาเลเซียจำนวนหลาย
ภาพ หลังจากนั้นก็เข้าห้องประชุมเพื่อ
ฟังปาฐกถา ของ ศาสตราจารย์ ดร.สุตัน
ตักคิรี อลิสซาท်บานา พอสรุปโดยย่อ
ดังต่อไปนี้

“สมัยนี้โลกเจริญทางด้านวัตถุ
และเทคโนโลยี แต่กระนั้นก็ตามยังเต็ม
ไปด้วยความแห้งแล้ง การส่งเสริมทาง
ด้านกายก็กลอน นับว่าเป็นการจรรโลง
ให้โลกมีความสดชื่นรื่นรมย์ และมึ
ความภาคภูมิใจ จึงเขียนเกิด เขียนเพื่อ
เน้นให้มวลมนุษยชาติหลีกเลี่ยงจากภัย
ของวัตถุอันเลวร้ายดังบทเรียนจาก
อิโรซิมา และนางาซากิที่ไม่ควรลืม
เราควรปรับปรุงด้านเทคโนโลยีเพื่อ
การศึกษาและเพื่อความเป็นอยู่ของ
มวลมนุษยชาติที่ต้อง โดยเฉพาะการ

ศึกษาซึ่งจะทำให้ชาวตะวันออกเท่า
เทียมกับชาวตะวันตก

ประการสำคัญที่ไม่ควรลืมนั่นคือ
กระแสนาธิปไตยที่สรรสร้างวิญญาน
มนุษย์ให้สดชื่นอัน ได้แก่บทกวีนิพนธ์
ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่านักประพันธ์ นักกวี
ชาวเอเชียพยายามวิเคราะห์บทกวี
อันไพเราะ ในตำราซึ่งได้เรียนรู้จาก
บรรพบุรุษ ดังเช่นเรามีความภาคภูมิใจ
กับผลงานของ โกลูน อัลวา กวีมีชื่อเสียง
ของอินโดนีเซีย อีกประการหนึ่ง
เราไม่จำเป็นที่จะใช้รูปแบบของการ
ปฏิบัติหรือการทำลาย แต่ควรมองที่
รูปแบบของการสร้างสรรค์ ข้าพเจ้า
เองไม่เห็นด้วยกับคำที่กล่าวว่าเป็นวิญ-
ญานนักกวียิ่งเลวร้ายเพียงใด บท
กวีของเขาจึงดีขึ้นเพียงนั้น

ข้าพเจ้าเองถึงแม้มีอายุมากแล้ว
แต่ไม่ชอบมองอดีตที่ผ่านมา กลับชอบ
มองไปข้างหน้าเพื่อต้องการช่วยแก้
ปัญหาคนรุ่นใหม่ (สมาชิกปรบมือด้วยความ
ชอบคุณ) เมื่อก่อนนั้นคนหนุ่มสาว
พูดว่าจะทำงานเพื่อประเทศชาติของตน
แต่บัดนี้โลกไม่ได้เป็นเช่นนั้นแล้ว
เพราะเขาจะต้องทำเพื่ออาชีพ และ
เพื่อสังคมอันแม่ไพศาลยิ่งกว่าเดิมออก
ไปอีก”

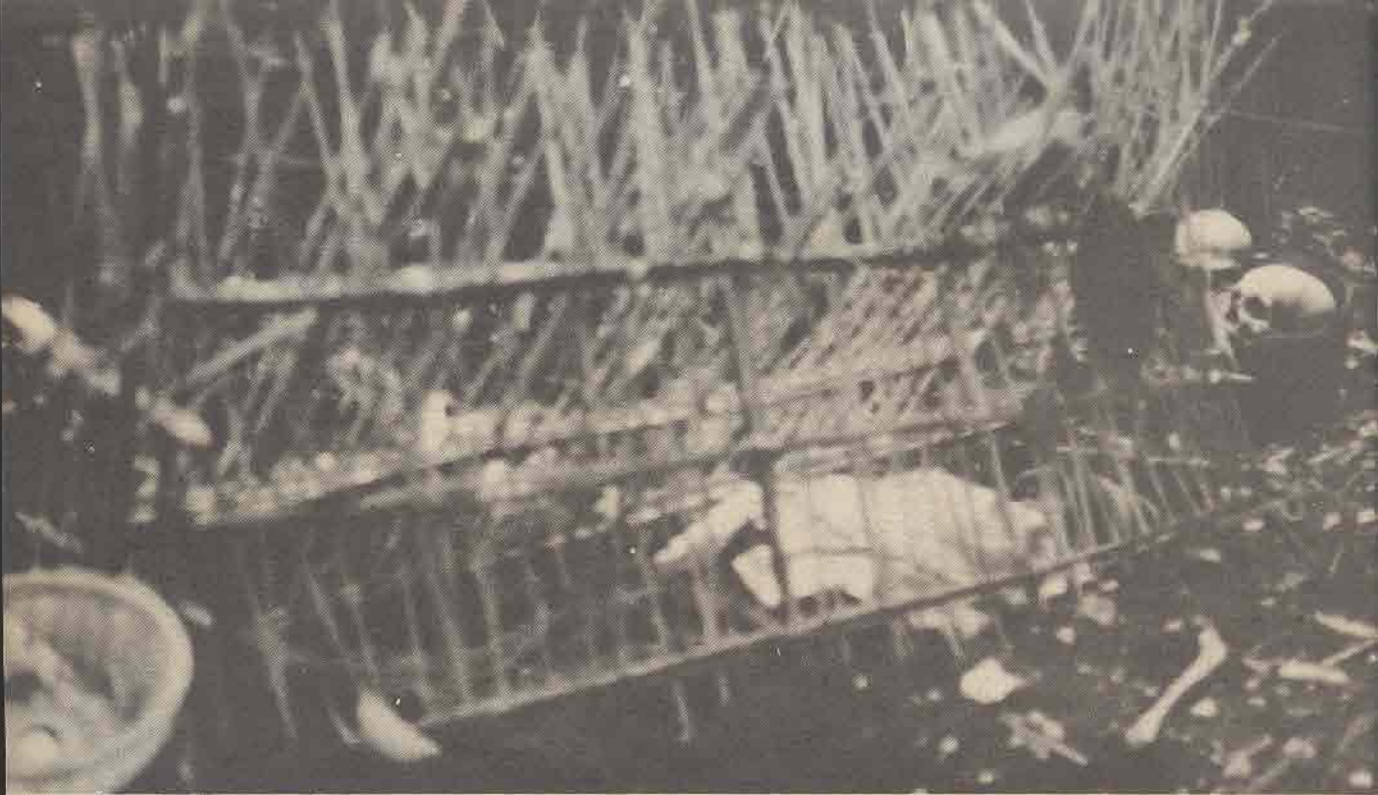
หลังจากนั้นศาสตราจารย์ ดร.
สุตัน ตักคิรี อลิสซาท်บานา กล่าวถึง
ศูนย์ศิลปะที่ท่านสร้างมา 10 ปีแล้ว
ต้องการให้เป็นสถานที่ประชุมนานาชาติ
และเป็นศูนย์ศิลปะไม่จำกัดชาติ ภาษา
และศาสนา หลังจากเจ้าภาพแสดง
ปาฐกถาเสร็จแล้ว พวกเราก็แลกเปลี่ยน
ความคิดเห็น ที่สรุปเป็นโครงการจะทำ
ร่วมกัน คือการแปลวรรณกรรมของแต่ละ
ประเทศให้กว้างขวางออกไปอีกโดย
จะแต่งตั้งกรรมการจากสมาชิกแต่ละ
ประเทศเพื่อดำเนินการต่อไป

จากนั้นพวกเราเริ่มการอ่านบท
กลอนของแต่ละคน ผมและคุณไชนุด
ดิน ตามิรี โกลโต นักกลอนอินโดนีเซีย
แลกเปลี่ยนกับอ่านคือ ผมอ่านเป็นภาษา
อินโดนีเซีย คุณไชนุดดิน อ่านเป็นภาษา
ไทย ซึ่งต่างเขียนคำอ่านเป็นสัทอักษร
(Phonetic) จึงไม่ยากต่อการอ่านออก
เสียงมากนัก บทกลอนที่อ่านนั้นมีชื่อ
ว่า “เขียนใหม่” ปรากฏว่าทุกคนในห้อง
ประชุมชอบใจกันมาก เพราะผู้อ่านทั้ง
สองคนออกเสียงตามความถนัดโดยไม่
ต้องเกรงใจเจ้าของภาษา ฟังแล้วสนุกดี
เรียกเสียงฮาได้ตลอดเวลา ส่วนคุณ
หะสัน ก็นำบทกลอนของคุณสาเห
อ์ลดูฟรี จากปิดตาไปมาอ่านเป็นทำนอง
กลอนเป็นตนภาษามลายู เมื่อสมาชิก
ผลัดกันอ่านบทกลอนของคนด้วย
การสอดใส่อารมณ์และทำทางอย่างเต็มที่
ทำให้มีรสชาดีในการฟังอย่างยิ่ง กิจ-
กรรมดังกล่าวนี้ใช้เวลาถึง 3 ชั่วโมงถึง
ยุติ จากนั้นพวกเราจึงแยกย้ายกันไป
พักผ่อนตามอาคารที่พักตรงเนินเขา
ซึ่งมองไปเบื้องล่างเห็นทะเลสาบปาดัวร์
และภูเขาสูงตระหง่านสวยงาม

วันนั้นหลังจากรับประทานอาหาร
เย็นแล้วก็ถึงรายการช่วงกลางคืน มี
การแสดงรำนากูศิลป์หลายรายการ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งคุณนูกาดง อาวาตี วาด
ลวดลายนาฏศิลป์อินโดนีเซียโบราณ
เป็นที่ติดตาติดใจผู้ดูทุกคน การแสดง
ถึงเที่ยงคืนจึงยุติ

เช้าวันที่ 4 คุณวิราวัน สุเดวา
นำพวกเราไปชมสุสานของชาวเกาะ
แห่งหนึ่ง ซึ่งมีความเชื่อที่แปลกประ-
หลาด คือบริเวณป่าไม้ร่มครึ้มมีทะเล-
สาบนั้นเป็นที่วางศพซึ่งครอบด้วยไม้ไผ่
สอดสานเอาไว้ดังโลง ศพนั้นไม่มีการ
ฝังและเผา คือวางไว้ไว้อย่างนั้นจนเฝ้าไป
ผมเห็นหัวกระดูกโลกเคลื่อนกลาด

ศพชาวเกาะนำไปวางไว้ที่สุสาน

แสดงว่ามีศพมาวางที่นั่นตั้งแต่โบราณแล้ว ชาวเกาะบอกว่าต้นไม้ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านสาขา น่าสะพรั่งต้นไม้ช่วยทำให้ศพไม่มีกลิ่น อย่างศพที่เราเห็นวันนี้เขานำมาวางไว้ 4 วันแล้ว ก็ไม่มีกลิ่นดังที่เขาว่าแหละครับ คุณวีราวันเล่าว่าหมู่บ้านชาวเกาะใกล้ ๆ นี้ยังมีความเชื่อผีสิง นับเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ ซึ่งเรียกว่า **บาหลืออากอร์** บางหมู่บ้านยังพิศดารออกไปอีก เช่น ที่เมืองสิงทรายา เขาเอาศพไปยื่นพิงภูเขาจนศพนั้นเน่าเปื่อยสลายไป

เมื่อพวกเราขึ้นฝั่งแล้วจึงนั่งรถสองแถวคันที่ได้อูเขาลงมาเมื่อวาน นำพวกเราได้ขึ้นไปตามเส้นทางคดเคี้ยวกลับไปสู่หมู่บ้านกินตามานี้อีกครั้ง หลังจากนั้นรถแล่นต่อไปยังบุรี อนินดิศา และรับประทานอาหารกลางวัน ภัตตาคารที่นั่น ตอนบ่ายพวกเราเดินทางต่อไปที่เมืองกลุงกง และพักที่โรงแรมรามายณะ

รายการตอนกลางคืน มีการอ่าน

บทกลอนกลางแสงเทียนที่ห้องโถงโรงแรม มีนักศึกษาหนุ่มสาวเมืองกลุงกงมาร่วมรายการอ่านบทกลอน และเล่นเกมประกอบการอ่านบทกลอนด้วย รายการคืนนี้เล็กประมาณเที่ยงคืน

วันสุดท้าย...ตอนช่วงเช้าถึงเที่ยง เราเดินชมตลาดกลุงกงและแวะที่ร้านขายของโบราณ ผมซื้อหนังสือใบตาล มีตัวเขียนอย่างอักษรลานนาและเขียนได้เส้นบรรทัด เขาเรียกหนังสือนี้ว่า “ลอนตาล” แปลว่า “ใบตาล” มีความหมายเช่นเดียวกับที่เราเรียก ตัวอักษรนั้นเป็นอักษรบาหลือโบราณและเป็นภาษาสันสกฤตว่าด้วยมนตร์คาถาต่าง ๆ จากนั้นแวะไปชมโบราณสถานเกอตา โทษาอันเป็นที่ประชุมขุนนางโบราณ และอุทยานตามัน กิติ มีเทวาลัยประดับประดาด้วยรูปปั้นเทพเจ้าและภาพวาดฝาผนังและเพดานเกี่ยวกับชีวิตชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับผลกรรม ช่วงกลางวัน พวกเรารับประทานอาหารที่ภัตตาคาร อจาวอลเล่ ซึ่งตั้งอยู่บนเนินเขาเวด

ล้อมด้วยทัศนียภาพอันสวยงาม หลังจากนั้นก็พากันกลับมากักผ่อนที่โรงแรม

ช่วงกลางคืนพวกเราเปิดรายการประชุม ณ **ศูนย์วัฒนธรรม ชามวนติกา เกียนยาร์** ซึ่งอยู่ห่างจากกลุงกง ประมาณ 40 กม. นอกจากพวกเรานักกลอนแล้ว ยังมีคณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมและชาวบ้านประมาณ 300 คน นั่งกันแน่นขนัด เพื่อชมรายการแสดงบนเวที การแสดงรำยรำกีนนี้มี 5-6 รายการ โดยนักศึกษา ขบวนการรักที่ไม่แตกต่างไปจากที่ชมจากศูนย์วัฒนธรรมเดมปลาซ่า และโตซาปุงกาห์ที่น่าสนใจคือชุดรำมโนหรีรา ตอนนายพรานใช้ย่องบาสกล้อองงวมมโนหรีรา ซึ่งไม่แตกต่างไปจากโบราณกาลได้ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การรำ และการร้อง ด้วยเหตุนี้เองเมื่อผมขึ้นไปบนเวทีเพื่ออ่านกลอนผมเลยขมเป็นกลอนโบราณก็ได้เป็นผลให้ผู้ชมชอบใจมากเพราะต่างฝ่ายต่างมีลีลาหรือทำนองขับกล้อคล้ายกับตนเอง บทกลอนจากคืนนั้นผมเขียนเป็นกลอนแปล่า

จากซ้ายไปขวา - ประพนธ์ เรืองณรงค์, เดียร์ ฮาดานิง, ดร.สุตัน ตักศิรี อลิสซาร์ บานา, อะหมัด กามัด อับดุลละห์ (เกอมาลา), วีราวัน สุลาวา และหะสัน หมัดหมาน

และให้หะสันว่าเป็นกลอนป็นตน
โดยมีเนื้อหาสั้น ๆ ดังนี้

ลาก่อน...บาห์ลี

บทกวีนี้

ฉันเขียนที่บาห์ลี

เกาะสวรรค์

ท่ามกลางผู้รักอักษร

หัววันเหมือนหัววันที่

แต่เพียงอ่านบทกวี

ดั่งกังวานในหัวใจ

ชั่วนิรันดร์

ไอ้คนตรีแห่งทวี

ถึงต่างชาติต่างภาษา

แต่เราพึงเข้าใจกัน

ความเข้าใจนั้น

คือ...มิตรภาพ

ชั่วนิรันดร์

Selamat tinggal Oh Bali

Puisi ini

Ku tulis di-Pulau Bali

Palau indah

di tengah Peminat bahasa

lima hari bagaikan lima minit

namun nada bacaan puisi

*bergema di-sunabari
buat abadi
Oh musika Puisi
maskipun berlainan bangsa, bahasa
namun Kita saling mengerti
pengar tian itu
ia-lah persahabatan
buat abadi*

คืนนั้นหลังจากสมาชิกขึ้นไปอ่านบทกลอนของตนแล้ว จึงยุติรายการร้องเพลงโอแลงไซค์ร่วมกัน จากนั้นเราไปสังสรรค์กันต่อที่โรงแรมรามายณะ รุ่งเช้าจึงนั่งรถยนต์กลับนครพลาซ่าอีกครั้ง และแยกย้ายกันกลับประเทศของตน ผมและหะสันเดินทางข้ามฟากต่อไปที่เกาะชวา โดยเดินทางด้วยรถประจำทางสายเดนพลาซ่า-สุราบายา เวลาประมาณ 1 ทุ่ม มีคุณอมัง ราห์มัน จูโบร์ จิตรกรและนักกลอนเมืองสุราบายาเป็นมัคคุเทศก์ ถึงปลายทางประมาณ 7 โมงเช้า มัคคุเทศก์นำเราไปพักที่บ้านของเขาและนำชมบ้านเมืองตอนกลางวันเราพบกับนักกลอน ซึ่งเดินทางกลับจากบาห์ลีอีก 3 คน คือ

คุณดาร์มัน โมนิร์ คุณมัซซุมิ ดาร์ฮุด และ คุณชานูดดิน ตามีร์ โกโต เลย ชวนกันเดินทางต่อไปที่ยอร์กจาการ์ตา เพื่อต้องการไปชมและนมัสการพระเจดีย์บูโรบูโด จากนั้นผมและหะสันโดยสารรถไฟต่อไปที่จาการ์ตาและโดยสารเครื่องบินกลับปัตตานี

การประชุมนักกลอนเอเซีย ณ เกาะบาห์ลี ครั้งที่ 1 ยุติลงด้วยความสำเร็จของผู้จัดรายการ ซึ่งล้วนเป็นคนหนุ่มสาวของสถาบันยูวศิลป์ิน ที่มีความประสงค์พบปะกับเพื่อนนักกลอนกลุ่มประเทศเอเซียด้วยกัน ถึงแม้ว่ารายการส่วนใหญ่เน้นการอ่านผลงานของนักกลอนโดยตรง ด้วยอารมณ์และลีลาการอ่านประหนึ่งมนตร์สะกดผู้ชมและผู้ฟังตลอดรายการ สิ่งที่ได้ตามมาคือการแลกเปลี่ยนทัศนะกันและกันตลอดจนถึงการได้ชมเมืองต่าง ๆ บนเกาะบาห์ลี ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาฮินดู และชาวเกาะซึ่งอยู่ไกลออกไปยังคงเชื่อถือไสยศาสตร์ล้วนมีสิ่งน่าชมและน่าสนใจอย่างยิ่ง

ถ่ายภาพร่วมกันที่ศูนย์ศิลป์ โดยาบุงกาห์

ตัวอย่างผลงานของนักกลอน
แปลและเรียบเรียงโดย
หะสัน หมัดหมาน
ประพันธ์ เรืองณรงค์

-1-

เสียงภาวนาจากน้ำตา
ปลอตกข์แล้ว
สายธารสะอาดของข้า
พ้นจากรังไธโครกและโรงงาน
ปลอตกข์แล้ว
ไพเราะทุกน้เเขียวขุ่มของข้า
พ้นจากรถไถ นวัตกรรมเทคโนโลยี
ปลอตกข์แล้ว
ศิลาที่เปียกชุ่ม
พ้นจากความแห้งแล้งแรมปี
ปลอตกข์แล้ว
ความสวยงามของข้า
พ้นจากมลภาวะแห่งเมืองทันสมัย!
Kemala

Dewan Bahasa dan Pustaka
Malaysia

-2-

38 รุสมิแล

เด็กน้อยปาเลสไตน์

เด็กน้อยนั้นคลานไปเรื่อย ๆ
บนก้อนหินที่แตกกระจาย
ร่างกายเต็มไปด้วยบาดแผล เลือดครี
ไหล
บนเส้นทางนั้น
ทั้งที่ชาวชาวคดัวน
และทั้งอยู่
บนร่างมารดา
เด็กน้อยอ้มลง
ตรงหน้าประตูบ้าน

Noor S.M.

Melaka, Malasia.

-3-

จิตรกร

เขาเริ่มวาดภาพ
เรื่องราวของชีวิต
เส้นแรกคือทารกในครรภ์
ส่งเสียงร้องออกมา
เมื่อเห็นแสงสว่าง
แล้วคลื่นแห่งความหวัง
สาดกระแสดู้อยู่ดสูง

ชีวิตของเขาที่นี่

มีอยู่ทุกร่องรอยที่สลักและวาด
เขาสะสมความรู้แต่อดีต
แล้วทิ้งบ้านช่องอันเจ็บเหงา
จากการต่อสู้สี่ะพื้นบ้าน
แล้วความรักผืนแผ่นดิน
แสนเจ็บเหงา ที่เมืองหลวง
ไม่เคยได้ยินเสียงสัวเงาะไม้
ไม่เคยได้เห็นเรือนสร้างประกายดอกไม้
หรือมุ่งหมายสู่ยอดไม้บอกัน
ใครๆจะสัมผัสภาพที่วาดนั้น
พร้อมกับไม้สักที่แวววาว
ณ ภาพวาดอันนิรันดร์นี้

Siti Zainan Ismail

Malaysia.

-4-

เธอคือดอกกุหลาบ

เธอคือดอกกุหลาบ
รู้สึกกระวนกระวายที่สายลมสัมผัส
เธอคือตะเกียงดวงน้อยที่สาดแสงผู้
กระทมหลังนั้น
แสงนั้นทะลุสู่หมู่บ้าน

เธอคือปิโยรสของราชา
ต่างพระพักตร์รับความบริสุทธิ์ที่ต่อมา
ชน

แต่เธอก้าวไป
เหน็ดพิศดารภรณ์พันชั้นสายงาม
แต่แล้วเธอก็ถูกจองจำด้วยบ่วงบาศ
เสียงร้องของเธอผ่านเจ็ดคาบสมุทร
เธอถูกจองจำอยู่ในความเศร้าสลด
แต่ความรู้สึกภายใน
ได้ตระเวนไปทั่วฟ้าฟาก

เธอคือกุหลาบดอกนั้น
ชาวบริสุทธิ์
ชาวบริสุทธิ์
ชาวบริสุทธิ์
เธอชาวบริสุทธิ์เกินที่นำมาประดับ
บรรดภรณ์
ราชายูปาทิ ริมฝั่ง เติตดอกไม้นั้น
ชาวบริสุทธิ์เกินประดับพระวิสูตร
เธอไม่สนใจความหมายของระเด่นลาย
เธอชาวบริสุทธิ์เกินที่จะมองคั่นฉ่อง
เพราะเธอนั้นคือนกทะเล ผู้สัญจรอย่าง
แท้จริง

Diah Hadaning
jakarta, Indonesia.

-5-

กลิ่นและชายหาด

บางครั้งมีกลิ่นกระหน่ำ
กระแทกหินปะการัง
และกระทบชายฝั่ง
บางครั้งมีกลิ่นชีวิต
กระแทกจิตใจ
ณ ริมหาดแห่งชีพชนม์

Arbajar Remalawati
Malang, Indonesia.

-6-

ลูกพ่อ

โอลูกพ่อ
เมื่อคืนนี้
ขณะที่ลูกนอนหลับ

เจ้าละเมอ
ว่าปลุกตอกไม้
ที่สวนหน้าบ้าน
พรุ่งนี้เช้า
คลอก ไม้นั้นบาน
ในหัวใจพ่อ

Amang Rahman
Surabaya, Indonesia.

-7-

ยิ้ม

ครุณีขึ้นรอยยิ้มจากขอบฟ้า
พิราบขาวแอบมอง
พรมหิมะสีขาว
นวลนึ่ม
อนงค์ในความรัก
ไร้ทุกข์หัตถ์
พระกรุณาแห่งพระเจ้า

Wirawan Sudewa
Denpasar, Bali.

-8-

ท่าเทียบเรือ

ท่าเทียบเรือ
รอเรือ
ที่ไม่เคยเทียบท่า
ท่าเทียบเรือ
รอข้า
ที่ไม่เคยมอบกาย
ท่าเทียบเรือ
รอดด้วยความกระวนกระวาย
รอนกสีขาว บินข้า ๆ
ท่าเทียบเรือ
รอบรรดาสามี
แต่พวกเขา
ไม่เคยกลับมา

M.D.Moehammad
Riau, Indonesia

-9-

เชียงใหม่

พื้นที่กระทบเพราะความหนาว

วิสกี้ 3 แก้ว ไม่สามารถต้านทานได้
หนาวสิ้น
ตัวข้าหนาวสิ้น
ข้ามองหน้าในกระจก
ซัดเลือด
ข้าปล่อยให้หญิงไทยคนนั้นยืนนิ่ง
เธอหนาวสิ้น

ข้าไม่กล้ากอดรัดเธอ
หนาวภายนอก
หนาวบนเตียง
ข้าดื่มวิสกี้ 2 แก้ว
หญิงไทยคนนั้น
ร้องไห้มองหน้าข้า
อารมณ์โหดเคียดลงในแก้ววิสกี้
หญิงไทยคนนั้น
ได้สงครามกับความรู้สึก เมียข้า
เมียและลูกของข้า
ดูเหมือนกำลังมองข้า
ความหนาวถูกกลืนด้วยอารมณ์
หนาวสิ้นที่เชียงใหม่

ไม่สามารถหัวอวยความศรัทธาของข้า
หัวเราะและร้องไห้
ถูก ๆ ของข้าที่บ้านข้า
ได้สังหารอารมณ์ร้อน
บาปมอบกายมอบตัวในความกลัว
Zainuddin Tamir Koto
Medan, Indonesia.

-10-

ทะเลและดวงจันทร์สีดำ

ทะเลสีดำ
ไม่มีคลื่น ไม่มีนรุสม
คลื่นเงียบ ลมสงบ
แสงดาวส่องพื้นทะเล
ทะเลสีดำ
เรือไร้พาย
กลางทะเล
แสงจันทร์ส่องขึ้นมา
แสงจันทร์สีขาว - สีเหลือง
สีเงินขาว

ทิวเมฆจากแดนไกล
ทำให้รู้สึกท่วงหา
ดวงจันทร์ในทะเล
แล้วค้นหายในบัคคด
ดวงจันทร์สีคำ
เหนือทะเลสีคำ
ดวงจันทร์สีคำ
ห้องฟ้ามีตมิต
ดวงจันทร์แห่งชีวิตข้า
ค่อยลอยล่อง
สู่กันมหาสมุทรที่ลึกแสนลึก

Sri Yuliati M.
Indonesia

-11-

คำพูดของข้า

หากที่นี้เจ้าพูด
คำพูดของเจ้าพิศพาด้วยลมกลางคืน
ไปไกลเหนือผิวน้ำ
ลับหายกลางมหาสมุทร
หากที่นี้เจ้าพูด
คำพูดของเจ้าพิศพาด้วยลมกลางวัน
ไปไกลสู้อยอดไม้
ลับหายที่ยอดภูเขา
หากที่นี้เจ้าเป็นใบ
หายตัวสาปสูญที่ป่าเขา
และสาบถนไม่กลับมา
เมื่อครบวันสัญญา
และที่นั่นเจ้าพูด
คำพูดของเจ้าเป็นไฟ
เพื่อที่จะสร้าง
ลูกแก้วและลูกข้า

สาเห อับดุลละห์ อัลยุฟรี

ปัตตานี

-12-

มะจิมินะห์

ข้าเคยเห็นมะจิมินะห์
ไซ้เมื่อสิบปีก่อนโน้น
อะไรนะ นั่นมะจิมินะห์หรือ?
เธอทูนของบนศีรษะทุกวัน
40 รุสมิแล

ไซ้ นั่นแหละคือความหวังแห่งชีวิต
ไม่เคยบ่น ไม่เคยเหน็ดเหนื่อย
นานแล้วชีวิตเป็นอย่างนี้
อะไรกัน นี่หรือการะแห่งชีวิต
จากบ่าตาของเธอ ข้าเข้าใจ
ว่าสิ่งที่เธอทูนบนศีรษะนั้นหนักเพียงใด
ไม่มีใครสนใจและเข้าใจ
แต่เธอเต็มไปด้วยความหวัง
เธอออกไปเพื่อแสวงหาเครื่องยังชีพ
มะจิมินะห์ เป็นคนบ้านเดียวกัน
แต่เราแตกต่างในโชคชะตาชีวิต
คนละโลก แม้จะอยู่บ้านเดียวกัน
ไซ้ มะจิมินะห์คนบ้านเดียวกัน
ไม่เคยบ่น ไม่เคยเหน็ดเหนื่อย
จากบ่าตาของเธอ ข้าเข้าใจ
ว่าสิ่งที่เธอทูนบนศีรษะนั้นหนักเพียงใด
ด้วยความอดทน และออกไปเพื่อแสวงหา
เครื่องยังชีพ

หะสัน หมัดหมาน

ปัตตานี

-13-

หน้าร้อนที่ปัตตานี

เอ๊ะ มีเนาะห์ แม่ฝ่ายลูกสาว
กลับบ้านช้ากว่าปกติแล้วก็ตรง ไปยัง
ห้องครัว
พร้อมด้วยปลาสองสามตัวที่จับ ได้จากคูน้ำ
พวกเด็ก ๆ พวกกันกระโดดเพราะคิดว่า
คราวนี้รวยแล้ว
เมื่อได้หุงข้าวเผาปลาเสร็จเรียบร้อยแล้ว
ทั้งสี่คนแม่ลูกก็ล้อมวง
แม่เอ่ยขึ้นว่าในท่ามกลางหน้าร้อนที่แผด
เผาเช่นนี้
น้ำแห้งหมดและปลาก็หายาก
เด็ก ๆ ต้องไม่กินทั้งหมด ควรอดอมเอา
ไว้บ้าง
บุตรคนสุดท้องฟังแม่ไม่เข้าใจ
ก็กินคำโต บุตรคนกลางก็ว่า "แม่"
"อะหมักกินปลาคำใหญ่ ดูซิเห็นไหมแม่"
บุตรคนโตถึงกับหยุดเคี้ยวและจ้องหน้า

ข้อคำถามเหล่านั้นหาเป็นที่เข้าใจของบุตร
คนเล็กไม่
เขาก็ยังคงกินเรื่อย ไปอย่างเอร็ดอร่อย
เมื่อนั้นมีความสุขใจที่ได้เห็นบุตรคนเล็ก
กินอาหาร

นอกเสียจากความแห้งแล้งอันยาวนาน
ที่ตนจะต้องเอาชนะ

อนันต์ โอกฤษ

ปัตตานี

-14-

จากเมืองไทยถึงบาห์ลี

นับพันปีดนตรีกาลยังขานขับ
คลลสลับสำเน้าเห่ทะเลใต้
การตะ อารยธรรมกึ่งน้ำชาย
ก็ลโฉมไซ้พิศพาถิ่นบ้าน
บาห์ลี ขวา มลายู สยามเขต
จากอินเดีย ได้ประเวทวิเศษผล
ฝากสมบัติวัฒนธรรมเลิศล้ำพจน
อันอุดม พุทธามหายาน
ศรีวิชัยชัยวิถีอนุสรณ์
เขตนครฉานไคเด็คไพศาล
ถิ่นไทยใต้ไซยาโอพาพาร
สุมาตรา ชาวสถานหลักฐานมี
นับพันปีดนตรีกาลกึ่งงานแก้ว
ศิลปกรรมเลิศล้ำปางแนวศรี
เทพเจ้าท้าวลัยในความคิด
เป็นสักขีขบขันประทวนชัย
นับพันปีกวีแก้วยังเงี้ยวเสียง
รามายณะจำเรียงสุ้มเสียงใส
มหากาพย์พุทธพุทธเกรียงไกร
ถิ่นไทยอีกเอนาโฉน ยังไม่ตาย
นับพันปีวาทังตะลุงเชิด
ฉลุหนังบรรเจิดดุเดือดฉาย
เสียงโหม่งฉิ่งจากสยามยามขับกราย
โล่บาห์ลีชาวหมายยังได้ขบ
ถึงคืนวันผันผ่านกาลบัดนี้
คลื่นลูกใหม่โถมทิวไม่มีสิ้น
แต่อดีตขึ้นกมลยังขอลยีน
หยาดไมตรียังถวิล ไม่สิ้นตาม
ประพนธ์ เรื่องณรงค์